

נאמר של נייר

הקיבוץ כנושא לגראפומניה * התשוקה האבודה

של פיליפ רות * קיסר ופילוסוף * מזג האוויר

והאדם של ארץ ישראל * מ"שיבולת" ועד "המגיד"

מקור

שונד

בתכנים וצורות — לכסיקון מונחים ספרותיים של עזריאל איכמני, מוסבר הערך "שונד": כך: "בביקורת הגרמנית הפופולארית: ספרות נטולת ערכים, שלא כקמיש, הנפול בעיקר ערכים אמנותיים, מבלי השתר גם הכנים טריוויאליים, מעוותים — תוכן פסול בכלים פסולים." סיפורו החדש של אמנון שמוש קיבוץ הוא קיבוץ הוא קיבוץ * יוצר ב-227 עמור דיו תחושה חונקת ומטביעה של שונד

אמנון שמוש
שיעמום זוחל

הוא שונד הוא שונד. תערובת של סיפורים, מחזה ופיליטונים מהווים הקיבוץ, שהופכים את יצירותיו של משה שמיר, מהעידן הקיבוצי שלו, למיטב הקלאסיקה העולמית, בהשוואה לסיפורו של שמוש. כבר בסיפור הראשון עינבלים פולט שמוש גישה מעוותת של בן עדות המזרח החי בין אשכנזים, כאילו שסמיו מיכאל לא פירסם מעורר את שושים ושווים יותר. בפתיחה הוא מבהיר, מסביר ומתעמלן בנוסח: "היית עובר בין מורים ארוכים של פחונים טובלים כביין והלב מתמלא שימחה וצער; שימחה על עשרים שנפתחו ועל המינים הנהירים לציין מרצון, וצער על שפך מקבלת אותם ארץ תיקוותם..." ולעומת העולים החדשים הנמקים בסבל, מציג שמוש את אלה שאכלו שמנת ב" שנות הרזון והעיסוק בקיבוציהם את תר- שבי המעבורת: "התגברנו כעונינו ור קראנו לו שמוות יפים כגון הסתפקות כמיטב וכגון פשטידת-חיים..." וברוב צב" עות הוא מעיר, כי "כאבנו את חסר השפה המשותפת. פתחנו זרועות וזן נותרו ריקות ומבושות..." קביעה שכל קשר בינה לבין המציאות של גיבור שנות הי"ב כבוב יסודה.

וכך, בשיעמום זוחל, מוליך שמוש את גיבורי קיבוץ וגיבורות מעברתו לשורות בנוסח: "ראה המנהיג את הכרץ בעיניו

* אמנון שמוש — קיבוץ הוא קיבוץ הוא קיבוץ; הוצאת מסדה; 227 עמודים (כריכה קשה).

הילד מן המעברה והחל מומינו לנסיעות קצרות... מבלי שיוליך את הקורא לתכ" לית ספרותית כלשהי. בסיפור השלישי שבקובץ, זרזירים, תורם שמוש תרומה צנועה לשפה העברית: "נתבלט מתוכם אחד שגולד כמום הודבק לו כספנית העולים שם עברי שרשר..." ולמעט ניסר" חים מסוג זה, הרי כל סיפורי הקובץ לוקים בחוסר התחלה, העדר סיום ועניין. שמוש מוליך את קוראיו לפסטיבל של שיעמום מילולי. שיעמום זה מעיד על חוסר כישרון מחריד. את מבושי כישרונו מסתיר שמוש בעלה-התאנה פולקלוריסטי, שכל קשר בינו לבין ספרות הוא מיקרי בהחלט.

מר שמוש ננסה לעבור בספר זה את שיאי הארכאיות הכתיבתית, שהושגו אי פעם בארץ הזאת, והוא ממצה את ה" ארכאיות שלו בניסוחים כמו: "שיכרון הקוממויות היה עוד באוויר..." בנוף ה" ספרותי של ישראל ממלא מר שמוש את תפקיד הגוי של שבת, כסופר פופר לארי המביא פולקלור של בני עדות המזרח, מבלי שאלה גוקקים לאחד שכונה. הרי היו בספרות העברית סופרים כיהודה בורלא, שהמדד האחד והיחיד ליצירתם הוא האכיות ולא מוצאם העדתי. ובימינו איש לא הציג את א.ב. יהושוע כסופר בשל מוצאו המזרחי אלא בשל איכותו. אמנון שמוש מוכר את עצמו כפתרון לתיסכולים עדתיים, כפולקלור שיש להת" יחס אליו כאל ספרות, בעוד שהמדובר בשונד. מה גם, שאמנון שמוש, בן העדה החלבית, שחיוו עברו עליו בקיבוץ מעין ברק, משולל אמת חווייתית אחת לתרופה בכל הספר הזה.

קיים בספר גם גורם של הוגאה. המחבר הכניס לתוכו כמה קטעים מספר אחר שלו, מישל עזרא ספרא ובניו, השטלוויזיה וה" מחלקה למורשת עדות המזרח במישרד החינוך והתרבות, הפיקו אפיוודה אחת משלו להקרנה בטלוויזיה.

שמו של הספר נלקח ממחזה שאותו חיבר שמוש, מחזה קולות, הנקרא כמו היה תרגום לעברית של רעיונות מילק ווד לדיאלן תולמס, בלי הכישרון הולשי. זה מחזה לקולות שבו אין לקולות מה לומר, והם אומרים זאת ביותר מדי מילים, כאשר כל קשר בין הכתוב לעברית מדור ברת הוא מקרי בהחלט.

החלק השלישי והאחרון של הספר הוא אוסף פיליטונים של המחבר, המזכיר פילי- טונים שפורסמו בשנות ה-40 וה-50 ב" עיתוני סטנסיל של קיבוצים.

לקיבוץ הוא קיבוץ הוא קיבוץ אין מקום במדף הספרים המכובדים של הספרות הישראלית. מקומו יכירנו, כאמור, במדור השונד של ספרות זו.

תרגום

קפש

הגיבור של סיפורו העשירי של המחבר האמריקאי ממוצא יהודי פיליפ רות, מורה התשוקה, מזכיר את גיבוריו ה" קודמים, הן באי הסיפוק שלהם מהתיים והן ביהדותם. הגיבור, דיוויד קפש, מוליך את הקורא במנוולוגו המזכיר את המנוולוגים של פורטנו וטרנפנל (גיבור חיי נגבר). קפש הוא יהודי אינטלקטואל, בעל נשמה קרועה ונפש מסוכסכת, המח" פש מקום בו ימוגל למקס את עצמו.

* פיליפ רות — מורה התשוקה; עב" רית: אהרון אמיר; הוצאת זב"ח; 185 עמודים (כריכה קשה).

מורה התשוקה עמוס בבדיחותיו האופיי" גיות של פיליפ רות, וכמו מטוטלת נע הסכסכ בין הרצינות לסיטואציות הקומיות. שרות כה אמון עליהן. דיוויד קפש הוא בבחינת עוד אנטי-גיבור יהודי-אמריקאי, שמעלתו העיקרית היא בתהליך בו הוא חושף את פנימיותו ומציגה לקורא. כאשר הוא משתוקק למצוא את הזיון המוגלם, הוא עובר בנתיבי-סורים שלם, אל גרעין הנשמה והתחושה שלו.

דיוויד הוא בן יחיד להורים יהודיים, שיש להם בית-הארהה באתרי-נופש יהודי במדינת ניו-יורק. הוריו שקדו על חינוכו, בעוד הבן מתחבר אל נחותים ממנו. הקט" עים המבדחים ביותר שבספר הם הקטעים בהם הוא מתאר את כישלונותיו עם הברר תיו ללימודים, בקטעים המזכירים יהודי אחר במאדיום אחר: "ור"י ארן. הצלחתו בלימודים רבה יותר, והוא זוכה למילגת לימודים בלונדון. שם הוא מתחבר אל שתי סטודנטיות שוודיות, ואחת מהן מסיי" עת לו לממש את כל הזיוותיו בנושא המין.

הצלחתו המינית של קפש פוגעת ב" לימודים. הוא נמלט מהשוודיות שבלונדון בחזרה לארצות-הברית, ושב להיות לסטר" דנט מצטיין. אלא שבמולדתו הוא פוגש חתיכה יפהפיה ואכסוטית, בעלת עבר מיסטרתי בהונג-קונג, נישא לה וסובל מייסורי-נפש נוראיים עד שהוא מתגרש ממנה. "ואו, בקרין אחרי שאני חוזר מזרחה" כתב רות, "אני פוגש בצעירה

הצלחתו המינית של קפש פוגעת ב" לימודים. הוא נמלט מהשוודיות שבלונדון בחזרה לארצות-הברית, ושב להיות לסטר" דנט מצטיין. אלא שבמולדתו הוא פוגש חתיכה יפהפיה ואכסוטית, בעלת עבר מיסטרתי בהונג-קונג, נישא לה וסובל מייסורי-נפש נוראיים עד שהוא מתגרש ממנה. "ואו, בקרין אחרי שאני חוזר מזרחה" כתב רות, "אני פוגש בצעירה

סופר פיליפ רות בביתו בקונטיקוט
גבר מודר מאשה

שלי החמצה עורונה עמי! אני מפשיל את כתונתי-הלילה שלה לאורך גופה נטול ההכרה, ובשפתני אני מתחיל ללחוך ולמ" שוך בפטמותיה עד שההילות החיוורות, הקטיפניות, הילדותיות תופחות להיות גהררים זעירים ואנחותיה מתחילות. אך אפילו בעודי מרצין כאחזו תזוית נואשת את הנחת המובחר של בשרה, ובעודי מעמיד את כל אישרי הצבור, ואת כל גיבורי, כנגד פתרי מופני תמורות שעוד תבואנה, מצפה אני לשמוע את הקול הנורא ביותר שאפשר להעלותו ברמיון ביקט מן החדר שבו מר כרבאטניק ואבי

אחת שאינה רומה כלל לחבורה קטנה זו של מנחמים, יועצים, מסיתים ומרדחים — ההשפעות, כלשוננו של אבי — שמוחב והלאה היתה נבלתי קהויית-החושיים וה" מסורסת מירדלת מאז היותי גבר מודר מאשה, מודר מהנאה, מודר מוצר השריו כנפשו..."
עולם זה של לבטים והתחבטויות. המזכיר מגמה דומה בספרות העברית, מוליך את גיבורו של רות להתמודד עם פרנץ קפקא המיוסר. הפרופסור קפש מתכנן הרצאה שהיא בבחינת פארודיה על דין וחשבון לאקדמיה של קפקא, הרצאה ש-